

<https://minagro.gov.ua/file-storage/reyestr-sortiv-roslin>.

УДК 633.1:631.53.02

Єгоров Д. К., д-р с.-г. наук, ст. наук. співроб., **Єгорова Н. Ю.**, канд. екон. наук, ст. наук. співроб., **Капустян М. В.**, канд. с.-г. наук, ст. наук. співроб., **Бордун М. Д.**, мол. наук. співроб.
Інститут рослинництва імені В. Я. Юр'єва НААН
e-mail: yuriev1908rye@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Важливим є усвідомлення факту, що своєчасне впровадження та трансфер селекційно-насінницьких інновацій зернових культур з одночасним використанням сучасних програмних засобів, науково обґрунтованих технологій вирощування, доповнення інформаційного кола споживачів – сільгосппідприємств різних форм власності, сприяє своєчасному сортопоновленню, шляхом впровадження у виробництво сучасних селекційних розробок з кращим генетичним потенціалом, збільшуючи зростання прибутковості товаровиробників.

Вітчизняний та світовий досвід показав, що інновації будь якої галузі є основою інтенсифікації, адже вони формуються на базі фундаментальних та прикладних досліджень. У важких умовах бойових дій на території нашої країни та сучасних ринкових умовах, галузь насінництва зернових культур безумовно постає інноваційною основою зерновиробничого підкомплексу.

На даний час проблема попиту й пропозиції селекційно – насінницьких інновацій для аграрних підприємств усіх форм власності повинна постійно вивчатися, а попит на ці інновації повинен бути постійним, адже за допомогою цього забезпечується динамічний розвиток сільгосппідприємств та створюються умови для покращення стану зернового комплексу країни.

Напрямок наших досліджень включає в себе обґрунтування основних аспектів створення, провайдингу, трансферу та консалтингового супроводу селекційно-рослинницьких інновацій в аграрному виробництві, з урахуванням регіональних особливостей.

Аналізом стану та розвитку вітчизняної насінневої галузі багато років займались М.В. Зубець, В.П. Ситник, М.М. Гаврилюк, В.В. Волкодав, Г.В. Гуляєв, Б.О. Весна, В.В. Амбросов, М.Г. Лобас, Л.М. Худолій, Н.Л. Рильська та ін. [1–4]. Проте в сучасних умовах, особливо умовах стану війни з росією, залишаються невирішеними ряд питань, пов'язаних з покращенням економічного стану як товаровиробників, так і споживачів зернової галузі.

Нині виробництво конкурентоспроможної зернової продукції можливе лише на основі всезростаючої культури землеробства та своєчасного сортопоновлення, адже поступово зменшується кількість товаровиробників

зернових культур, що пов'язано як із суттєвим зростанням витрат на їх виробництво, так і неврегульованою ціною, кредитною ситуацією на ринку та не завжди своєчасною компенсацією цих витрат з боку держави.

Тому зусилля селекціонерів спрямовані на створення сортів з підвищеною стійкістю до посухи, морозів, хвороб та шкідників, а саме селекційно-насінницьких інновацій зернових культур з експортним потенціалом. При цьому необхідним є визначення найбільш доцільних технологій вирощування зернових культур, повної реалізації генетичного потенціалу сортів і гібридів.

Багаторічні дослідження Б.О. Весни, В.В. Кириченка, Л.В. Бондаренка, І.П. Пазія вказують на оптимальні обсяги виробництва оригінального, елітного та репродукційного насіння. Відповідні репродукції сільгоспкультури визначають від обсягів товарних посівів, з урахуванням норми висіву, виходу кондиційного насіння з одного гектара [3, 5].

Тому для проведення ефективного сортопоновлення та сортозаміни в зоні Лісостепу важливим є науково обґрунтований розрахунок потреби в насінні вищих репродукцій зернових культур. Так, площа посіву озимої пшениці в агроформуваннях зони Лісостепу повинна складати 1977,4 тис. га, при цьому площа насінницьких посівів першої репродукції – 40,4 тис. га [1].

У свою чергу щорічна потреба в насінні еліти становить 11,6 тис. тонн, першої репродукції (разом зі страхфондом) – 80,8 тис. тонн, а другої – 565,5 тис. тонн. Для проведення сортопоновлення та сортозаміни ярого ячменю загальна площа посіву повинна складати 1283,7 тис. га, першої репродукції – 26,2 тис. га, другої – 183,5 тис. га.

Пріоритетне місце в виробництві насіння вищих репродукцій зернових культур на регіональному рівні належить Інституту рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН (ІР імені В.Я. Юр'єва) – головному оригінатору селекційних інновацій. У процесі реалізації селекційних інновацій виникають протиріччя між споживачами, які зацікавлені купити більш якісне насіння за низькою ціною та виробниками, бажаними отримати прибуток від реалізації своєї інтелектуальної власності [6–8].

Сучасна організаційна схема виробництва та реалізації насіння зернових колосових культур в державі передбачає передачу оригінального насіння від селекціонерів-оригінаторів науково-дослідних установ (НДУ) переважно дослідним господарствам системи НААН для вирощування елітного насіння. Останні реалізують його сільськогосподарським підприємствам, які мають дозвіл на вирощування репродукційного насіння, а репродукційне насіння продається виробникам товарного зерна.

Схема, розроблена й обґрунтована науковцями ІР імені В.Я. Юр'єва НААН, вказує на хід інноваційного процесу в селекційних структурах. Після набуття всіх необхідних ознак створений сорт або гібрид зернових культур впроваджують як інноваційну розробку, з відповідним рівнем інформаційно-маркетингового супроводження.

Створення, провайдинг та трансфер селекційно-насінницьких інновацій сільгоспкультур в ІР НААН пов'язана з аналізом вищенаведених даних, тому сприяє поступовому покращенню стану зернового комплексу Східного та інших

регіонів України [8].

Видається доцільним збільшувати обсяги виробництва селекційно-насінницьких інновацій зернових культур з експортним потенціалом, оскільки світове споживання зернової продукції, рослинних олій, біопалива, кормів тощо має тенденцію до зростання, хоча, при цьому потрібно враховувати всі можливі ризики, які виникають при виході з цією продукцією на світовий ринок.

Тому аналіз трансферу селекційно-насінницьких інновацій зернових культур, науково-інноваційних технологій, ризикових ситуацій, пов'язаних із цим процесом потребує подальших наукових розробок і обґрунтовань.

Важливим інструментом підвищення ефективності та конкурентоспроможності аграрного сектору України є інноваційна модель розвитку. Нами обґрунтовано інноваційний потенціал селекційно-насінницьких інновацій зернових культур, який формує здатність аграрних підприємств конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках і допомагає уникнути економічної кризи. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі зумовлюється в значній мірі широким впровадженням у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, стратегічна роль в якому належить інноваційній діяльності.

Тим більше, що зернова галузь України є конкурентоспроможною, що зумовлено унікальним поєднанням природних умов на території України для вирощування зернової сировини, яка є фундаментом не тільки вітчизняної промисловості, а й промисловості інших країн світу. Згідно з вищевикладеним, впровадження селекційно-насінницьких інновацій зернових культур, науково-інноваційних технологій постає одним із ключових факторів підвищення конкурентоспроможності економіки країни.

Таким чином, моніторинг ринку зернових культур, визначення та наукове обґрунтування оптимальних обсягів виробництва насіння по кожній відповідній репродукції до виробництва товарного зерна, своєчасний провайдинг та трансфер селекційних інновацій у виробництво зумовить ефективне впровадження наукових результатів у виробничі процеси та підвищить прибутковість вітчизняної зернової галузі. При цьому досить важливим і показовим етапом функціонування інновації зернової культури в галузі насінництва є її життєвий цикл на ринку, на протязі якого відбувається погашення витрат на її створення, оформлення та доведення цієї інновації до споживача.

Список літератури

1. Зубець М.В. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Лісостепу України. Київ: Логос, 2004. 776 с.
2. Сучасний стан та перспективи розвитку насінництва в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присв. 125-річчю від дня народж. академіка В.Я. Юр'єва, 19-20 жовтня 2004 р. Х., 2004. 124 с.
3. Пазій І.П., Омельченко В.О., Бабарика Г.М. Деякі основні проблеми функціонування ринку насіння зернових колосових культур та тенденції його виробництва // Селекція і насінництво. Харків, 1998. № 86. С. 215-226.
4. Методичні рекомендації щодо оптимального співвідношення сільськогосподарських культур у сівозмінах різних ґрунтово-кліматичних зон

України / М.В. Зубець, В.П. Ситник, М.Д. Безуглий та ін. 47 с.

5. Департамент агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації. Офіційний сайт. URL: <http://agrodep.kh.gov.ua>.

6. Кириченко В.В., Тимчук В.М. Вирішення проблеми інноваційних напрямків в селекційному процесі Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва УААН // Вісник ЦНЗ АПВ Харківської області. 2006. Вип. 2. С. 8-19.

7. Кириченко В.В., Тимчук В.М. Інформаційно-маркетинговий супровід селекції у рослинництві // Вісник аграрної науки. 2006. №9. С. 52–55.

8. Інноваційно-інвестиційний проект «Провайдинг та трансфер селекційно-насінницьких інновацій сільгоспкультур з експортним потенціалом ІР імені В.Я. Юр'єва НААН України» / Кузьмишина Н.В., Коломацька В.П., Кириченко В.В. та ін.; ІР імені В.Я. Юр'єва НААН. 2022. Протокол №8 від 25.10.2022. 69 с.

УДК 631.5:631.543.8:633.85

Жерनावський М. С., здобувач вищої освіти,
Міхєєв В. Г., канд. с.-г. наук, доцент, **Міхєєва О. О.**, канд. с.-г. наук
Державний біотехнологічний університет
e-mail: mixeev.valentin@outlook.com

ВПЛИВ РІЗНИХ МІЖРЯДЬ І НОРМ ВИСІВУ НА ГУСТотУ РОСЛИН СОНЯШНИКУ В ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ

У світі значно зросла питома вага споживання жирів рослинного походження, тому валові збори олійних культур за останні 20 років майже подвоїлися [1, 3]. В Україні з олійних культур вирощують соняшник, сою, ріпак та льон, серед яких соняшник є основною олійною культурою, що займає 90% посівних площ та з якої виробляють понад 90% рослинної олії. Площі вирощування соняшнику в Україні залишаються стабільно високими, що пов'язано із постійно зростаючим попитом, як на харчову олію, так і на шрот та макуху як цінні корми для тваринництва. Для підвищення продуктивності соняшнику на виробництві необхідно створити сприятливі умови для росту та розвитку рослин, а саме використовувати сучасні високоврожайні гібриди та чітко дотримання елементів технології вирощування, зокрема ширини міжрядь і густоти посіву в оптимальних пропорціях [1, 2].

Разом з тим слід розуміти, що валовий збір залежить не від окремих рослин, а від загальної продуктивності кожної рослини, тому оптимальна кількість рослин та рівномірність їх розміщення на гектар є важлива технологічна вимога до формування сталих врожаїв з високою їх якістю. Оптимальна густина рослин соняшнику на одиницю площі залежить від сорту (гібриду), родючості ґрунту, запасу вологи, поживних речовин [1, 4]. В той же час в науковій спільноті є протилежні точки зору, щодо впливу ширини міжрядь і норми висіву рослин на продуктивність соняшника. Залежно від гібридів рослини соняшнику зменшується продуктивність при загущенні